

11 120

BIBLIOTECA RELIGIOASĂ - MORALĂ

Nr. 28

Problema culturală a Banatului

Considerațiuni asupra civilizației și culturii
țăranului român din Banat

De

Prof. TIBERIU MITĂR

scritură

EDITURA CONSILIULUI EPARHIAL, SECȚIA CULTURALĂ
CARANSEBEȘ, 1936. TIPARUL TIPOGRAFIEI DIECEZANE

~~257850~~

120

25407

BIBLIOTECA RELIGIOASĂ - MORALĂ

Nr. 28

Problema culturală a Banatului

Considerațiuni asupra civilizației și culturii
țăranului român din Banat

De

Prof. TIBERIU MITĂR

 Mitar
Coșeș, 9 IV. 1936

EDITURA CONSILIULUI EPARHIAL, SECȚIA CULTURALĂ
CARANSEBEȘ, 1936. TIPARUL TIPOGRAFIEI DIECEZANE

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ

REȘITA

1863 / M B

173/80

[Faint, illegible handwritten text]

[Faint, illegible text at the bottom of the page]

PROBLEMA CULTURALĂ A BANATULUI.

A trecut mult timp de când Bănăţeanul nostru Iorgovan, călătorind la târg pe îzâmban, a rostit acele cuvinte pline de încredere şi de mândrie, „că tăt Bănatu-i fruncea“. Am crescut o generaţie întreagă, declamând poezia superiorităţii culturale a Banatului, însufleţindu-ne pentru provincia noastră şi hotărât convinşi, că într'adevăr suntem fiii unui colţ de ţară minunat. Dar cu timpul am început să privim în jurul nostru, să verificăm pretinsa axiomă culturală a Banatului, să mai cetim statistici, să mai facem comparaţii cu ceea ce se petrece în alte ţări şi în celelalte provincii ale ţării noastre. Am îndrăznit deci să supunem unui examen critic, starea socială şi culturală a ţăranului bănăţan. Şi mărturisesc sincer, că deşi superioritatea culturală a Banatului iasă în evidenţă, comparându-l cu alte ţinuturi ale ţării, totuşi, cuvintele „Tăt Bănatu-i fruncea“, pe noi ca Bănăţeni nu ne mai mulţumesc, nu le mai dăm atâta crezare, căci sunt desminţite de realitate. Şi cum am mai îndrăzni noi să afirmăm că provincia noastră este în frunte, atunci,

când datele statistice vorbesc altcum. Când anume, la noi în Banat este cea mai mică natalitate și cea mai mare mortalitate; când la noi în mediul rural se nasc 19,7 copii la 1000 de locuitori și mor 20,5 persoane la 1000 de locuitori. Când în mediul urban mortalitatea este cu 4,5‰ mai mare decât natalitatea. Când pe anul 1932—33 natalitatea întregului Banat a fost de 18,4‰, iar mortalitatea a fost 18,9‰, deci un minus de natalitate de 0,5‰ de locuitori. Când la noi se constată cel mai mare procent de nașteri nelegitime, anume, 19,7 nașteri nelegitime la 100 de nașteri.

Dacă comparăm datele natalității, mortalității și a nașterilor nelegitime cu datele aceluiași fenomene demografice din celelalte provincii, apoi constatăm cu adevărat inferioritatea Banatului. Excedentul de natalitate în celelalte provincii variază între 6,4‰ și 18,9‰ în Dobrogea, atunci, când la noi e un minus de natalitate de 0,5 la mie.*)

Cum mai putem noi crede că suntem în frunte, atunci când în 61 de ani, populația unei singure plase a scăzut cu 12,781 suflete și când la noi sunt 5450 case goale?**)

Dar cum mai putem noi crede că „Tăt Bănatu-i fruncea“, atunci, când la congresele Astrei dela Sibiu și Tg.-Mureș d-l Dr. Sabin Manuilă, eminentul nostru statistician, a de-

*) Mortalitatea infantilă în Banat. Conferința d-lui Dr. I. Nemoianu, publicată de Inst. Social Banat-Crișana, 18-II.-1934.

**) Pr. Meletie Șora: Biserica, familia și natalitatea. Revista No. 10-12/1934 a Inst. Social Banat-Crișana.

clarat, că cea mai mare mortalitate infantilă este în provincia noastră? Și această declarație a d-sale am putut-o verifica lună cu lună, cercetând datele publicate în Buletinul Demografic al României. La congresul Astrei, ținut la Tg.-Mureș, președintele Astrei, d-l prof. Dr. Iuliu Moldovan, a spus următoarele: „In Banat se stinge o populațiune românească, care *odinioară*, prin rara ei distincțiune sufletească, era podoaba neamului nostru. Se stinge în urma unei vicieri sufletești, a unui egoism și materialism exagerat, care refuză să subordoneze dorințe și pasiuni, poruncilor credinței în Dumnezeu; să subordoneze plăceri, confort și trai ușor, cerințelor etnice“.*)

Mai îndrăznim noi să credem în superioritatea noastră culturală sau de civilizație, când d-l Nicolae Iorga, rostește următoarele cuvinte la radio București? „In Banat populația scade și măsuri aspre trebuie luate, pentru ca să împiedice pe criminalii și criminalele, cari despoaie de Români acest ținut minunat și să îndemne pe cei fără socoteală și conștiință, să-și părăsească năravurile, de cari ar trebui să le fie rușine“.

Iată de ce, cuvintele lui Iorgovan, se potrivesc pentru trecut. Dacă însă voim să ne mândrim cu ele și în viitor, atunci este de datoria noastră să știm cari sunt cauzele descreșterii populației noastre și cunoscând răul, să aducem remediile cuvenite.

*) Vezi Transilvania An. 65, No. 5.

Este adevărat că și în celelalte țări culte se constată o descreștere a natalității, datorită fenomenului *capilarității sociale*, conform căruia „individul modern consacră cele mai mari sforțări pentru propria sa înălțare, pentru o cât mai integrală realizare a talentului și ambițiilor sale, dela cari nu voește să abdice, spre a-și lua pe umeri sarcina umilă a creșterii și educației unei numeroase progeneruri“.*) *Dacă însă în Apus a scăzut numărul nașterilor, în aceiași măsură, a scăzut și mortalitatea. La noi însă, scade natalitatea, dar crește mortalitatea.* Acest fenomen ne îngrijorează. Acest fenomen primejdios pentru viața unei provincii, L-a făcut pe Regele Țării să se intereseze la fața locului de cauzele dispariției populației noastre.

Pentru a se cunoaște cauzele denatalității Banatului, Universitatea din Cluj, la îndemnul președintelui Astrei, a d-lui Dr. Iuliu Moldovan, a trimis la noi medici specialiști, cari au făcut cercetări de natură biologică.

Și când vedem pe alții interesându-se de soarta Banatului nostru, datori suntem și noi, să le dăm mână de ajutor, contribuind la înlăturarea relelor, cari ne micșorează numărul populației.

De aceea cred, că nu e fără rost, dacă mă întretin cu D-voastră asupra problemei culturale a Banatului, *căci după părerea unanimă, sănătatea individului și a poporului este*

*) G. Strat: Infățișarea actuală a problemei populației în revista Libertatea din 5-IV.-1934.

în strânsă legătură cu starea civilizației și culturii lui. Sănătatea unui popor nu depinde atât de boalele cari îl năpădesc, cât mai mult și în primul rând, de condițiile în cari trăiește. Clima, locuința, profesiunea, clasa socială, împrejurările economice, alimentația formează mediul de care depinde sănătatea.*)

Dacă acum ne gândim că populația mediului rural trăiește mai mult în liber, respirând aerul curat și proaspăt, dacă ne gândim la clima dulce a Banatului, la starea economică destul de mulțumitoare a țăranului nostru, aproape că nu ne vine să credem datelor statistice. Dar, *fiindcă ele sunt adevărate, noi credem, că civilizația și cultura Bănățeanului nu este atât de înaintată, încât să pună stavilă descreșterii populației provinciei noastre.*

Înainte însă, permiteți-mi să lămuresc înțelesul cuvântului: civilizație și cultură.

Omul trăiește într'un mediu fizic și unul social. A trebuit să se adapteze ambelor acestor medii. Dela cel mai primitiv individ până la cel mai înaintat, toți au căutat să se adapteze cât mai bine mediului fizic și social, descoperind unelte materiale, sau creindu-și unelte intelectuale, pentru ca atât vieța fizică, cât și cea socială, să le fie mai ușoară și mai plăcută. Locuitorul regiunilor polare, și-a adaptat îmbrăcămintea, mijloacele de comunicație, uneltele de vânat, alimentația, condițiilor de trai, oferite de climantul polar. Și

*) Dr. St. Goliger: Sănătatea publică și evoluția socială. Revista Libertatea din 20-IV.-1934.

sunt de toată admirația, colibele de gheață ale Eskimoșilor, în cari ei întră pe brânci, ca șoarecele sub mușuroaie, dar înlăuntru e așa căldură, de se poate sta în pielea goală. Tot așa îmbrăcămintea lor, din piei de animale, îi apără de gerul de 50—60 de grade. Luntrile lor, făcute din piei și oase, de asemenea sunt astfel construite, încât Eskimoșii pot trece cu ele și pe sub apă. Apoi armele de vânat, arcuri cu săgeți, iarăși sunt potrivite, căci fiind fără sunet nu sprânjesc renii. Locuitorii insulei Hawai, cu ajutorul unor scânduri simple, în formă ovală, merg în picioare pe suprafața apei luându-se la întrecere cu valurile mării. Tot așa Bakairii din Brazilia sunt atât de deprinși cu apa, încât pot sta chiar un ceas sub valuri.

Se vede deci din aceste câteva exemple, cum omul, chiar și cel mai primitiv și incult, și-a creat unelte materiale, cu ajutorul cărora să poată viețui în mediul fizic, unde a văzut lumina zilei și unde trebuie să trăiască. Pe European îl vedem circulând cu mașini, trenuri, aeroplan, vapoare, bărci cu motor, servindu-se de cronometre, acoperindu-și capul cu joben, toate unelte materiale, cari îi servesc pentru a-și crea un trai fizic cât mai confortabil, cât mai comod și plăcut. Natura afacerilor Europeanului cerând iuțea, el și-a creat telefon cu fir, fără fir, emisiuni radiofonice și altele. Am putea spune deci, că numim civilizație, totalitatea descoperirilor tehnice, sau totalitatea creațiunilor materiale, prin care omul a reușit

să se adapteze mediului fizic. Ori de câte ori vorbim de civilizația unui popor, vom înțelege deci, hrana, locuința, hainele, mijloacele de comunicație și tot felul de invențiuni tehnice.

Sigur acum, că unele popoare se folosesc de mijloace materiale mai perfecționate. Locuitorul Africei stă în colibi, doarme pe frunze adunate, este spălat de ploaia căzută din cer. Europeanul bogat locuiește în case luxoase, construite după ultima creație a tehnicii arhitecturale, are mobilier lucrat artistic și tot felul de instalații cari fac traiul mai comod. Havaienii circulă pe apă cu ajutorul acelor scânduri, pe cari se țin în picioare prin o rară dibăcie a corpului și nu fără oboseală. Americanul milionar are vasul său de lux, pe care face călătorii de odihnă și de plăcere. Vedem deci, că unele popoare sunt mai civilizate, deoarece se folosesc de mijloace materiale mai perfecționate, mai confortabile, mai fine, mai rafinate. Altele, au o civilizație inferioară, căci locuiesc în colibe, se îmbracă sumar și mănâncă ce le oferă natura de-a gata. Așa bunăoară, negrul din Africa, dansator în barurile europene, care poartă joben și cronometru este mai civilizată decât conaționalul său, care umblă fără încălțăminte prin pădurile seculare.*)

Omul însă fiind și ființă socială, a trebuit să se adapteze și mediului social, prin unelte spirituale. Așa: cuvântul, știința, morală, religia,

*) S. Mehedinți: Coordonate Etnografice. Cultura Națională, București 1930.

arta, toate sunt creațiuni spirituale, cari fac viața socială mai plăcută, cari îl fac pe om mai bun, mai altruist, idealist, cari îi apropie pe oameni unii de alții, cari armonizează interesele diferite omenești, cari lărgesc cercul de simpatie al omului.

Cu ajutorul cuvântului, omul lasă urmașului său toată experiența moștenită dela generațiile trecute și toată experiența propriei sale vieți. Cu ajutorul științei și adevărurilor științifice, omul a reușit să cunoască legile naturii și legile sufletului uman.

Cunoscând legile naturii fizice, omul poate prevedea, poate cuceri natura și a o adapta scopurilor sale conștiente: „Adevărurile abstracte ale științei sugerează aplicațiunile practice, prin mijlocirea cărora traiul material al societății se ameliorează“.*) Prin artă și conceputul foarte fin al religiei, omul poate realiza în sufletul său unitatea și echilibrul. Arta îl scoate pe om de sub puterea instinctelor animale; ea aduce liniștea și încrederea dorită. Ea mijlocește prin întruparea ce dobândește în operele de artă, solidaritatea în viața socială. Prin credință religioasă și mai ales creștină, toți primesc un suflet și o valoare sufletească, bogați și săraci, nobili și sclavi. Cu toții, oamenii devin fiii aceluiași bun părinte! Credința creștină purifică omenirea de păcatele trecutului și împlântă în om noi motive de activitate. Il deprinde pe om cu cea mai grea

*) C. Rădulescu-Motru: Cultura română și politicianismul pag. 183. Biblioteca pentru toți.

luptă ce are de dus, cu el însuși. Îi desvoltă simțul prevederii și îi întregește forța de cucerire a omenirii, prin chemarea tuturor în rândurile societății.*)

Prin activitatea conștientă a creerului omenesc s'au organizat popoarele pe cale rațională. Și-au dat societățile omenești constituții și legi, supuse deliberării, înlăturând astfel din sânul lor instituțiile cari mai înainte erau reglementate de instincte, de obiceiuri, tradiții, cari sigur că au conținut multe absurdități și au cauzat tot atâtea suferințe oamenilor.

Cu ajutorul creațiunilor spirituale, cum sunt: științele, artele, ca: literatura, sculptura, poezia, muzica, pictura; ca ajutorul ideilor politice, economice, cu ajutorul principiilor morale, credințelor religioase, omul a reușit să se adapteze mediului social, reușind să realizeze aici pe pământ: binele și frumosul. Iar toate aceste creațiuni spirituale la un loc, formează cultura omenească.

Sigur, procesul de creațiune a acestor unelte de cultură, este lung și dureros. Gândiți-vă la martirii credinței creștine, la martirii științei, la lupta aprigă ce s'a dat între ignoranță și adevăr, la savantul care uită de sine și stă toată viața în laborator, pentru cucerirea adevărurilor științei. Astfel se creiază cultura: prin muncă grea, care lasă urme în sufletul omului; prin deprinderea cu greutatea și dragostea muncii, prin transmiterea acestei de-

*) C. Rădulescu-Motru: Puterea sufletească. Edit. Casa Școalelor 1930.

prinderi urmașilor, cari continuând aceeași activitate științifică, descoperă noi adevăruri și realizează progresul culturii umane.

Cu cât un popor este *deprins* în măsură mai mare cu asemenea activități, cu atât el este mai cult. Nu este cult prin urmare acel popor, care cunoaște legile morale, dar nu le respectă; nici acela, care are cunoștințe științifice, dar nu le știe aplica; nici acela, în sufletul căruia opera de artă nu produce nici o emoție estetică. *Deprinderea cu munca științifică, deprinderea de a respecta principiile etice, ea este cultura.*

Cultura și civilizația, iată cele două aspecte sub care pot fi priviți indivizii și popoarele. Intre cultură și civilizație este legătură. Civilizația nu este altceva, decât semnul material al culturii, sau cum a zis învățatul german Heinrich Schurtz „rezultatele culturii materiale, nu sunt, decât învelișul extern al unor fenomene sufletești interne, și ele stau cu acestea din urmă în același raport, în care stau atomii materiali, față de forța vie, care formează și menține corpul“.*)

Cu toate acestea, nu este proporționalitate între cultură și civilizație. Poți circula cu automobilul ca și Negrul din exemplul de mai sus, dar totuși poți fi destul de incult. Tot așa, poți fi cult, dar lipsit de uneltele civilizației. Eminescu al nostru, a creat opere culturale nepieritoare și cu toate astea, lucra la o masă

*) C. Rădulescu-Motru: Cultura română și politicianismul pag. 45.

de brad și nu a avut un trai tocmai mulțumitor. Nu există proporționalitate nici între aceleași elemente ale culturii sau civilizației. Exemplu: poți avea o superioară cultură literară, dar poți fi cu deosebire lipsit de sentiment moral. Tot așa, poți avea bune unelte de lucru, dar igiena locuinței, a alimentației lasă de dorit.

Civilizația, se creiază mai ușor. Și la primitivi găsim unelte de civilizație, cari ne uimesc, dar totuși, ei sunt incuți. Civilizația se mai poate și împrumuta. Câteodată împrumutul e fericit, dar uneori este și o nenorocire. Așa pentru Eskimoși, îmbrăcăminte europeană, înseamnă dispariție sigură. Cultură de împrumut însă nu există. Cultura se poate asimila, adică, împrumutul cultural străin va trece mai întâi prin laboratorul sufletesc al poporului respectiv, acolo el suferă transformarea covenită, pentru a putea fi folosit de cel ce împrumută.

Poporul care se folosește de creațiunile culturale ale altora, fără a le asimila, adică fără a le transforma pentru a corespunde cerințelor sale sufletești, își cauzează sieși nenorocire. Așa pățesc popoarele înapoiate, cari împrumută ideile politice ale altor popoare, idei cari s'au creiat, corespunzând unei trebuințe sufletești ale creatorului original. Cel ce le împrumută, sigur că nu este pregătit sufletește pentru ele și de aci nenorocirea. Așa am pățit-o noi cu ideile democratice, importate din Apus. Comparați democrația

noastră cu cea din Belgia, de și Constituția noastră este copiată după cea belgiană. Sau comparați socialismul francez cu acela al lui Stalin din Rusia. De aceea, cultura de împrumut nu folosește, decât dacă e asimilată. Ori, asimilarea se face cu greu.

Cultura se creiază și mai greu „ea presupune nu numai muncă bogată și o mare putere de cugetare, dar și o simțire fină, care se traduce printr'o atitudine etică și estetică de un nivel superior. Civilizat poate fi și un om mai puțin cult, dar numai acela, care însumează în conștiința sa acea totalitate de creațiuni culturale, dezvoltate până la limita lor superioară și care se găsesc în el în armonie și original, acela numai este cult, fie individ, fie popor“.*)

Acum, după ce suntem lămuriți asupra înțelesului culturii și civilizației, să vedem cum îl putem aprecia pe țăranul bănățean, din aceste două puncte de vedere.

Sigur că țăranul nostru are civilizație proprie. Imbrăcămintea lui este potrivită mediului fizic de munte și de șes, climatului mai rece și mai dulce, gerurilor de iarnă și căldurilor de vară. Poate lucra cu ușurință și vara și iarna, îmbrăcămintea nefiindu-i piedică. Tot așa, uneltele de lucru, sunt creațiuni proprii, pe cari le face și singur, le adaptează împrejurărilor. Mijloacele de comunicație, de ex. trăsurile, sunt adaptate diferitelor lucrări și

*) S. Mehedinți: Coordonate etnografice, pag. 62.

cărățuri. Are plug de fier, grapă de fier, animale de lucru potrivite pentru șes și pentru drumul de munte. Cu un cuvânt, constatăm o corespondență între mediul fizic și uneltele necesare adaptării la el.

Dacă acum intrăm în casele țăranului, aci vedem dormitorul alătura de grajd, pardoseală de pământ și destulă necurățenie. Privindu-i alimentația, aceleași lipsuri le vei vedea. Igiена corpului tot așa de mult lasă de dorit. Impotriva boalelor contagioase nu se știe apăra. Tuberculoza odată intrată într'o casă, doar atunci iasă, când și pe cel din urmă membru l-a trimis la cimitir. Iată deci, că din punctul de vedere al civilizației și anume al Igienei locuinței, alimentației și a corpului, țăranul nostru stă pe o treaptă inferioară. Așa sunt favorizate toate boalele, cari în voie îi pot năpădi pe locuitorii satelor, mai ales pe copii și în felul acesta, mortalitatea generală, dar mai ales infantilă, este așa mare la noi.

S'ar putea să credem, că îmbrăcămintea fetelor dela sate compusă din pantofi cu tocuri înalte, diferite rochii de mătase, șoșoni, galoși, salbe de galbeni la gât și pe frunte, toate acestea ar fi semnele unei civilizații sau culturi mai înaintate. De loc! Gândiți-vă la lipsa de gust a îmbrăcămintei de sărbătoare adesea ridicolă a fetelor dela sat. Ea nu corespunde unei *reale* necesități sufletești, ea nu este nici creația energiei sufletești a țăranimei noastre. Ea nu corespunde nici nivelului cultural al sătencei noastre. Imbrăcămintea mai nouă a

fetelor din satele bănăţene se datoreşte modei prost înţelese şi trebuinţei de a se împodobi, care de altfel se găseşte şi la cele mai primitive popoare sălbatice din Africa sau Oceania.

Iată ce înseamnă civilizaţie de împrumut sau de import. Il face pe om ridicol, căci nu o înţelege, nu este isvorâtă din necesitatea adaptării la mediul fizic, nu este creaţia lui proprie, şi de aci grotescul.

Priviţi acum la costumul bănăţan păstrat intact şi fără amestecuri străine. Ce armonie de colori, ce simetrie a motivelor, ce gingăşie în fiecare bucată care-l compune. Priviţi hainele din zilele de lucru şi veţi vedea chiar şi la bărbaţi o eleganţă în felul ei, o potrivire între fiecare obiect de îmbrăcăminte. În tot cazul, nimica grotesc şi nimica ridicol. *Iată ce înseamnă civilizaţie organică, adică creaţie proprie* şi ce înseamnă civilizaţie de import sau neorganică.

Privit ţăranul nostru din punct de vedere cultural, putem face următoarele constatări: În anumite elemente ale culturii sale, ţăranul bănăţean este superior ţăranilor din alte regiuni ale ţării. Şi pentru a dovedi aceasta, citez următoarele cuvinte ale altora, cari nu sunt Bănăţeni. După d-l Octavian Goga: „Banatul e ţara simţământului artistic, unde cântecul e la el acasă şi unde un suflet cald palpită la toate atingerile ca o minunată harfă. Conştiinţa naţională, conştiinţa propriei valori şi a diferenţierii de alte neamuri, tresare mai vie, cu

isbucniri de fiecare clipă în Banat“.) „Gândiți-vă apoi la ținuta Bănățeanului, din care emană demnitatea latină, din ochii căruia scânteie inteligența, din a cărei vorbă figurată răsare înțelepciunea, ale cărei gesturi cumpătate trădează o nobleță subțiată, prin tradiția multor generații, a cărei omenie comunicativă e reflexul unei vechi culturi“.) **) Sau reamintesc cuvintele d-lui Iuliu Moldovan, președintele Astrei, prin cari populația Banatului este caracterizată a fi „o podoabă a neamului, prin rara ei distincțiune sufletească“.

Amintiți-vă de cusăturile bănățene și veți recunoște, că ele sunt înfățișările externe ale acelei rare distincții sufletești, care este caracteristică țărânilor de aici. Cusăturile țărâncei dela sat, să nu uitați, ele trădează alese însușiri sufletești, cari toate sunt comori culturale. Iată ce emoții estetice poate provoca și ce însușiri sufletești alese radiază o simplă scoarță țărănească.

Citez dintr'o conferință a d-lui Tzigara Samurcaș, ținută școlarilor la Radio București: „Dacă te oprești un moment în fața uneia dintre scoarțele țărănești, și te uiți cu luare aminte, fără a te mai gândi în clipa aceea la altceva, scoarța te prinde, fără să-ți dai seama, în vraja ei. Simți mai întâi o nespusă plăcere privind coloritul ei plăcut: parcă ai fi într'o

*) Octavian Goga: Precursorii. Discurs rostit la Sân-Nicolaul-Mare.

**) Sextil Pușcariu: Perspective culturale, în revista Gând Românesc, Sept.—Oct. 1934.

îmbălsămată livadă cu flori, într'o frumoasă zi de primăvară. Și iată cum pe nesimțite, chiar dacă afară viscolește, tu ești dus cu gândul într'o lume ideală, ca în povești. Și uitându-te tot mai atent la scoarță, încep a țî se desprinde una câte una florile și crengile ușor presărate pe câmpul covorului, strălucind prin colorile lor vii, ca stelele pe bolta cerească. Apreciind cu gândul munca migăloasă și îndelungată ce i-a trebuit gospodinei până să țese acea minune de covor, capeți tot mai mare admirație pentru țărancă noastră, pe care pe nedrept atâția o disprețuiesc. Iar când îți mai aduci aminte de cântecele pe cari ea le îngână, spre a întretăia monotonia lucrului prea la fel repetat de dimineța până seara, ești parcă prins și tu, de poezia înviorătoare a muncii. Semnarea și datarea lucrării arată cât de mândră e țărancă de opera ei, destinată probabil alesului inimei, căruia îi țesuse în culori aprinse, tot focul dragostei sale și al dorului său nestins. „La fel cu scoarțele ne oglindesc și celelalte țesături, adâncul sentiment artistic al sătencelor noastre și splendida armonie ce le călăuzește viața și în celelalte manifestări ale ei“.*)

Din aceste caracterizări culturale ale Bănățeanului, *putem trage concluzia, că atâta timp cât el rămâne în ipostaza lui de sătean, cât timp activitatea lui este cârmuită de motive ieșite din propriul său fond sufletesc, cât timp*

*) Al. Tzigara Samurçaș: Cum să folosim muzeele. Convorbiri Literare, Ianuarie 1933.

Str. 7. Noiembrie 50

cultura satului natal nu e părăsită de dragul unei civilizații de import recent, el nu-și va pierde busola și în nici un caz, primejdia de natalității nu va amenința în măsura așa mare, ca acum, provincia noastră. Ori tocmai civilizația de import și nepregătirea culturală a țaranului nostru pentru a rezista solicitărilor acelei civilizații, al cărei sclav începe să devină, tocmai aceasta este cauza chiar a decăderii lui morale, a vicierii lui sufletești, a egoismului și materialismului exagerat, care refuză să subordoneze dorințe și pasiuni, poruncilor credinței în Dumnezeu, să subordoneze plăceri, confort și trai ușor, cerințelor etnice.

Se desprinde deci din cele spuse până acum, că din punct de vedere artistic, al inteligenței și al unor deprinderi spirituale bune, țaranul nostru nu lasă de dorit. Dă însă de gândit și la multe motive de îngrijorare atunci, când îl vedem stăpânit de un materialism exagerat, când îl vedem adoptând elemente și metode de trai civilizat, cari nu i se potrivesc și al căror rost nu îl înțelege; când îl vedem lunecând pe o pantă de imoralitate destul de accentuată și când constatăm că i-a slăbit sentimentul religios. Insuficienței lui culturale și morale se datorește faptul, că bunurile lui materiale nu le știe utiliza cu pricepere și având drept scop binele. Așa se explică luxul destul de mare în îmbrăcăminte și necurătenia și nehygiena locuinței, precum și subalimentația copiilor. Contrastul între aceleași elemente ale

1863 Lm

civilizației, este prea mare, ca să nu ni-l explicăm decât prin nivelul scăzut al altor elemente de cultură.

Trebue deci să recunoaștem, că la noi în Banat, este necesară o acțiune energetică, însuflețită, sistematică, pentru ridicarea nivelului cultural al țărănimei.

Mulți poate se vor îndoii de eficacitatea unei asemenea acțiuni. Vor zice ei, pentru ca un popor să devină mai cult, se cere mult timp. Recunoaștem acest lucru. Dar nu e timp de pierdut. Sunt exemple grandioase, de rezultatele bune obținute în culturalizarea maselor prin acțiune externă și voită.

Iată bunăoară poporul Elveției, astăzi, admirat de toți. Era un timp, când starea lui culturală și de civilizație a fost de tot inferioară. Poftim un exemplu: Prin veacul al 18-lea astfel era descrisă starea socială a populației elvețiene: „În diversele cantoane, toată puterea și averea era în mâinile clasei de sus, care apăsa și exploata poporul; acesta fiind lipsit de mijloacele necesare pentru a-și satisface necesitățile morale și materiale, devenise pradă mizeriei, ignoranței și imoralității. Prin unele locuri nu găsești în gospodării întregi un om deplin sănătos“. Prin 1750—1800 se spuneau următoarele despre Elveția: „Am auzit încă de mult plângeri asupra decăderii zilnice crescânde a moravurilor noastre, însă nimeni nu și-a închipuit poporul așa de rău, așa de necivilizat, așa de necredincios și chiar așa de

sălbătăcit, cum îl cunoaştem acum, după cele mai evidente probe“.

Faceți comparație între ce a fost acum 120—150 de ani Elveția și între ce este astăzi. A apărut însă în mijlocul unui popor redus la neagră mizerie, un om, marele pedagog Pestalozzi, care a arătat drumul ieșirii din sălbăticie. Spunea Pestalozzi: „Și în copiii cei mai săraci și oropsiți, a sădit Dumnezeu o seamă de forțe morale, intelectuale și fizice, pe cari nu avem decât să le ațâțăm, să le deșteptăm, să le curățăm de nămolul brutalității și al sălbăticiei“. *„Dându-se poporului posibilitatea intelectuală și morală pentru a se ajuta singur, el se va îngriji de corpul și sufletul său, și-și va îmbunătăți starea sa materială“*. *„Prin educație, se vor forma generații capabile și pricepute la muncă, conștiente de datoriile față de familie, patrie și Dumnezeu“*.

Marele elvețian însă nu s'a mulțumit să-și enunțe numai principiile, ci el însuși a făcut cele mai mari eforturi, supunându-se celor mai grele sacrificii și acceptând uneori situații umilitoare, numai pentru realizarea cel puțin în parte a idealului său: ridicarea masselor prin cultură.

Și ca dovadă că efortul lui nu a fost zadarnic, ne servește inscripția de pe mormântul lui: „Salvatorul săracilor la Neuhof, Predicatorul poporului în Leonard și Gertruda, Părintele orfanilor în Stans, Fondatorul școalei populare în Burgdorf, Educatorul omenirii la Iverdon; Om, creștin, cetățean. Totul pentru alții, nimic

pentru sine". Și cu toate acestea, rar se găsesc muritori cari să-și fi agonisit acea nestimată bogăție, care este, recunoștința veacuri de-arândul a unui popor, pe care și-a agonisit-o Pestalozzi, pentru tot ce el a făcut între anii 1746, când s'a născut și 1827, când a murit.*)

Tot datorită operei de educație a poporului, începută de Grundtvig în Danemarca, Danezii astăzi stau printre cele mai culte popoare ale Europei. La începutul veacului al 19-lea, Danemarca nu era ceea ce este astăzi. Era prea mult putregai în Danemarca. Incultura și sărăcia stăpânea clasele de jos, în timp ce o aristocrație îngâmfată și înstrăinată conducea nedibace și plictisită treburile țării. Intr'o asemenea stare desnădăjduită, apare omul salvator, Nicolai Frederik Severin Grundtvig, fiu de preot și preot el însuși. *Cu ajutorul școalelor superioare țărănești reușește el să cultive populația țării sale.**)*

Iată cari au fost principiile educative ale lui Grundtvig, pe baza cărora au și funcționat școalele superioare țărănești inițiate de dânsul.

Studiile și experiențele i-au arătat lui Grundtvig că: „toate cărțile nu sunt decât umbrele cuvântului plin de viață și că un popor nu poate fi trezit prin cărți“. De aceea în școlile țărănești ale lui, „nu există nici cărți, și nici note. Ochii și urechile școlarilor, alături

*) G. G. Antonescu: Pestalozzi și Culturalizarea Poporului. Edit. Casa Școalelor 1927.

***) D. Gusti: Politica Culturii și Statul Cultural. Edit. Institutului Social Român.

de mintea și inima lor, trebuie să asculte, cuvintele însuflețite ale profesorilor. Tot sistemul de învățământ se bazează pe conferință orală, care trebuie să captiveze, fiind cât mai clară cu puțință și cu totul independentă de manualele didactice; chiar cele mai înalte probleme, trebuie vorbite cât mai simplu și pe înțelesul tuturor. În școala superioară țărănească trebuie să domnească vorba vie, cuvântarea liberă, așa de personală, așa de impresionantă, așa de inspirată, încât ea să poată stabili o legătură spirituală între conferențiar și auditori. În aceasta rezidă fundamentul școlii țărănești și secretul acțiunii sale adânci, asupra spiritului poporului“. Un profesor dela o asemenea școală spunea următoarele: „Noi, profesorii dela școlile superioare țărănești, suntem mai mult profeți decât profesori; noi comunicăm cu școlarii dela inimă la inimă, dela suflet la suflet; noi n'avem materii de predat nici orarii, noi trăim împreună cu școlarii noștri și vorbim cu ei“.

Și se întrebuițează în aceste școli o asemenea metodă, deoarece a constatat Grundtvig, că există o vârstă a tinereții mai mature, între 18—25 ani, care este foarte potrivită pentru deșteptarea spirituală, folosindu-se o metodă specială, care se adresează mai mult inimei și mai puțin intelectului și care urmează să acționeze asupra personalității.

În școlile superioare țărănești din Danemarca se pune temelia principală pe limba maternă școala trebuind să-i învețe pe țărani

să se exprime liberi și vioi în limba maternă; să-i facă să înțeleagă cântecele și scrierile eroice, basmele și scrierile populare. Limba întrebuițată trebuie să fie clară și înțeleasă de toți, chiar de s'ar vorbi de lucrurile cele mai grele și mai înalte. Al doilea studiu principal este istoria. Ea trebuie să se predea vioi, cu puterea mare a realității, profesorul trebuind să trăiască în chiar șuvoiul evenimentelor pe cari le povestește. Nu e vorba aci de istoria împărțită pe capitole, cu date amănunțite. Istoria e prezentată elevilor ca o mare puternică și agitată, în care se varsă timpurile ca niște fluvii. (Și, cum mărturisește un profesor al unei asemenea școale: „Noi stăm cu ceata de tineri pe țarm și căutăm să le deschidem ochii asupra puterii și mărimii ei“).

Școalele au internatele lor, cu săli de lectură, gimnastică, biblioteci, sufragerie. Se primesc școlari dela vârsta de 18 ani în sus, cari s'au deprins deja cu munca corporală a meseriei lor. Durata cursurilor este de 5—6 luni. 1 Noembrie — 1 Aprilie pentru băieți și dela 1 Mai la 1 August pentru fete. Invățământul cuprinde 8—9 ore pe zi din cari $\frac{2}{3}$ sunt acordate limbei materne și istoriei, iar restul e atribuit geografiei, aritmeticii, fizicei, științelor naturale, dreptului constituțional și administrativ, precum și gimnasticii.

Cum pretinde Grundtvig, „Școala trebuie să ia tinerimea din marile straturi muncitoare ale poporului, să o smulgă cel puțin pentru scurt timp din orice activitate de breaslă și

din orice străduințe direct materiale și să o introducă în imperiul idealismului“.

Și că toate principiile pedagogice ale lui Grundtvig au fost bune, ne-o dovedește Danemarca de azi, cu țărănimea ei cultă, avută, bine organizată economiceste, cu toate că trăiește pe un pământ sărac.*)

Dar mai convingător pentru noi este felul cum posteritatea privește opera înfăptuită de Grundtvig: „Reînvierea țării Danezilor își are originea în învățăturile acestui om remarcabil. Niciun predicator, politician sau industriaș nu a reușit să schimbe destinul patriei lui așa, cum a făcut-o acest om, care a fost atât de defăimat. El a ridicat Danemarca la un orizont cultural unic, a entusiasmat pe cei lipsiți de privilegii, a mărit posibilitățile de educație, a îmbunătățit condițiunile economice, sociale și politice“.

Chiar Englezii s'au exprimat astfel despre școlile superioare țărănești din Danemarca: „Noi Englezii avem să învățăm ceva dela voi din Danemarca. Noi avem o mare și strălucită istorie, dar ea este străină pentru cea mai mare parte a poporului. Noi avem o literatură bogată, dar ea este o comoară moartă pentru cei mai mulți Englezi. Avem nevoie de școli superioare țărănești, cari să facă legătură între popor, istorie și poezia lui“.

Din aceste două exemple vă puteți da seama, că se pot ridica popoarele, în timp

*) Vezi N. Săulescu: Școala superioară țărănească. „Gând Românesc“ Nri 1934.

destul de scurt, comparativ cu viața unui neam, la stare culturală înfloritoare, prin acțiunea voită, însuflețită și sistematică, a unuia sau a câtorva.

Și în ce constă anume toată cultura acestor popoare? (O spune dl C. Radulescu-Motru)*) În dobândirea de către fiecare individ a unei deprinderi spre a dirija cu folos energia naturii și a ajunge treptat să transforme mediul înconjurător din indiferent și dușman, în prieten și sprijinitor al intereselor sale; în dobândirea de către fiecare individ a unei conștiințe clare asupra aceea ce trebuie el să facă de pe o zi pe alta; în dobândirea unei obișnuințe de către marea majoritate a cetățenilor, de a-și îndeplini datoriile zilnice“. Sau cum a zis Pestalozzi: „În posibilitatea intelectuală, morală și materială a indivizilor acelor popoare, de a se ajuta singuri“.

Noi Românii, ne cunoaștem obiceiul de a-i imita pe alții și când trebuie și când nu. Am făcut multe imitații nefericite, e timpul când să imităm și ceva bun. Noi am imitat școala burgheză a Apusului și metodele ei pedagogice, cari se sprijinesc mai mult pe litera cărții și pe exerciții de judecăți abstracte și am introdus-o la sat. Noi nu am ținut seamă de cerințele vieții sătești și nu am căutat să-l pregătim pe țăran pentru a se ajuta singur, în mediul sătesc. Aceeași școală, bazată pe aceleași principii, am pus-o la dispoziția țăranului,

*) în Știință și Energie. Ediția Biblioteca pentru toți.

care lucrează practic în natură, pe care am dat-o și orășanului, merit a deveni liber profesionist, industriaș, comerciant, om de știință și care deci de mic trebuie introdus în labirintul abstracțiunilor. — Școala burgheză, bazată pe cunoștințe abstracte și pe cercetări cărturărești, nu-i folosește țărănimei. O spune aceasta dl Rădulescu-Motru recent, într'un studiu „Școala Satului”. Zice d-sa: „Școala satului de astăzi este o școală străină de interesele țărănești; este o școală de imitație burgheză orășanească. În această școală se pierde timpul fiilor de săteni și se risipesc de geaba banii Statului“.*)

Așa se explică de ce la sate, trebuie duși copiii cu jandarmii la școală. Ei nu văd nici un folos în școală, așa cum ea este azi. De ce? „Fiindcă ce se dă copilului dela sat în aceste școale, nu se dă în așa mod, ca mintea lui să recheme la actualitate, de câte ori are o hotărâre practică de luat. Ci, noțiunile științifice i-au fost numai aruncate în vreun colț al memoriei, fără altă legătură și asociere cu viața practică“. (Sunt tot cuvintele d-lui Rădulescu-Motru, spuse mult înainte de războiu, dar adevărate și azi).

Trebuie deci, ca alături de școlile primare de Stat. imitate de aiurea, fără să le potrivim cu realitățile satului românesc, să funcționeze școli superioare țărănești, după modelul celor din Danemarca. Avem și noi ocazie să facem o imitație fericită și nu costisitoare. Acest

*) C. Rădulescu-Motru: Școala Satului în Revista Fundațiilor Regale, August 1934.

lucru l-a făcut deja în Ardeal Asociația culturală „Astra“, înființând prima școală superioară țărănească în Maramureș și în alte despărțăminte județene, ca Brașov, Tg.-Mureș, Bihor, etc. La congresul Astrei ținut la Tg.-Mureș, dl Dr. V. Ilea a făcut un raport asupra activității de până acum a școalelor superioare țărănești, înființate de despărțămintele „Astrei“, arătând în același timp, perspectivele viitoare ale acestor instituțiuni, menite a ridica într'adevăr nivelul cultural al țărănimei.

Iată ce spunea dl Ilea: „Mare ne-a fost bucuria, văzând râvna de carte a țărănimei și convingerea cu care au primit țărani cuceririle mai noi ale științei, în legătură cu lucrarea pământului, pomicultura, etc. Suntem dar pe calea cea bună și vom continua cu toată stăruința. Convinși că o astfel de înfăptuire pretinde timp mai îndelungat, nu ne așteptăm la imediata schimbare la față a satelor. Dar în orice caz, năzuința de a cunoaște a țăranilor, impletită cu entuziasmul intelectualilor pentru această problemă, va duce la ridicarea culturală și economică a satelor noastre. Invățându-i pe țărani, avem și noi prilejul de a cunoaște multe lucruri bune, între cari un fapt de cea mai mare importanță: încrederea în posibilitățile de realizare ale neamului nostru, în care zac încă ascunse nebănuite energii creatoare“. Rapoartele celorlalte despărțăminte, deosemena sunt pline de optimism față de posibilitățile de realizare ale școalelor superioare țărănești.

Atunci deci, când despre Banatul nostru se spun cuvinte și caracterizări îngrijorătoare; când mortalitatea provinciei noastre este mai mare; când *moralitatea* în Banat se prăbușește tot mai accelerat; când populația noastră și-a pierdut busola, pornind spre un lux fără frâu, lipsindu-și în același timp locuința, copiii și pe sine însăși de cele mai elementare îngrijiri igienice; atunci când țărani noștri sunt roși de boale de tot felul; atunci când bisericile sunt tot mai mult ocolite, iar desfrâul îl vedem că-și face loc tot mai larg și adânc; când ducem recordul în mortalitatea infantilă și nașteri nelegitime, datori suntem să nu trecem nepăsători pe lângă asemenea fenomene demografice. Cauzele acestor multe rele se înglobează toate în starea culturală și de civilizație încă înapoiată a țăranului din Banat.

Și atunci, trebuie să procedăm fără întârziere la ridicarea culturală a țăranimei, cu ajutorul școalelor superioare țărănești, cari pretutindeni au dat cele mai bune rezultate. Ele sunt destinate tineretului mai înaintat în vârstă, trecut și prin armată. Gândiți-vă că în fiecare oraș sau comună reședință de plasă s'ar înființa o asemenea școală, având elevi în număr de 30—40 într'o sesiune de 5-6 săptămâni, pe cari i-am iniția în tainele idealismului și li s'ar da cunoștințe practice în legătură cu profesiunea lor. Elevii vor fi aleși dintre tinerii satelor cu știință de carte și frunțași, căci aceștia pot pune în aplicare cele învățate la școală. Din fiecare sat să frecventeze școala

superioară țărănească, în fiecare sesiune câte 2—4 elevi, veți vedea ce pilde de imitat vor fi ei pentru satul întreg. Și așa, pe nesimțite, în 30-40 de ani, hotărât, că populația Banatului nostru va fi îndreptată spre alt drum. Ea și astăzi este superioară culturalicește populației altor provincii ale țării, *dar a apucat pe căi greșite*. Școalele primare de stat nu sunt în stare a o aduce pe drumul bun. Cu ajutorul conferințelor sporadice iarăși nu se face mare lucru, căci cum bine a observat Grundtvig: „Ceeace se depune prin sedimentare în urma unei conferințe răslețe, este aproape nedozabil, sau în cazuri fericite se reduce la una sau două noțiuni izolate, agățate în memorie nu se știe bine cum, nici pentru ce și cari rămân acolo fixe“.

Este necesar deci, ca opera de profilaxie morală, socială și igienică, opera de educare, de culturalizare a țărâtimei noastre, să se facă prin instituțiuni organizate sistematic, programatice și mai presus de toate, însuflețite de un cald idealism.

A sosit momentul, când să ne convingem, că pe gloria trecutului nu ne mai putem răzima. Trebuie deci prin sforțarea noastră colectivă, să ne creem un alt punct de mândrie, contribuind la ridicarea nivelului cultural al țăranului bănățean, prin școalele superioare țărănești.

Sfârșit

22/V. 1936.

LM

RECEIVED
MAY 10 1901
U.S. DEPARTMENT OF AGRICULTURE
WASHINGTON, D.C.

RECEIVED
MAY 10 1901
U.S. DEPARTMENT OF AGRICULTURE
WASHINGTON, D.C.

RECEIVED
MAY 10 1901
U.S. DEPARTMENT OF AGRICULTURE
WASHINGTON, D.C.

16, 18,

CENTRUL DE LIBRĂRI REȘITA
LIBRĂRIA Nr. 2 REȘITA
SECȚIA ANTICARIAT

10 7
14 5

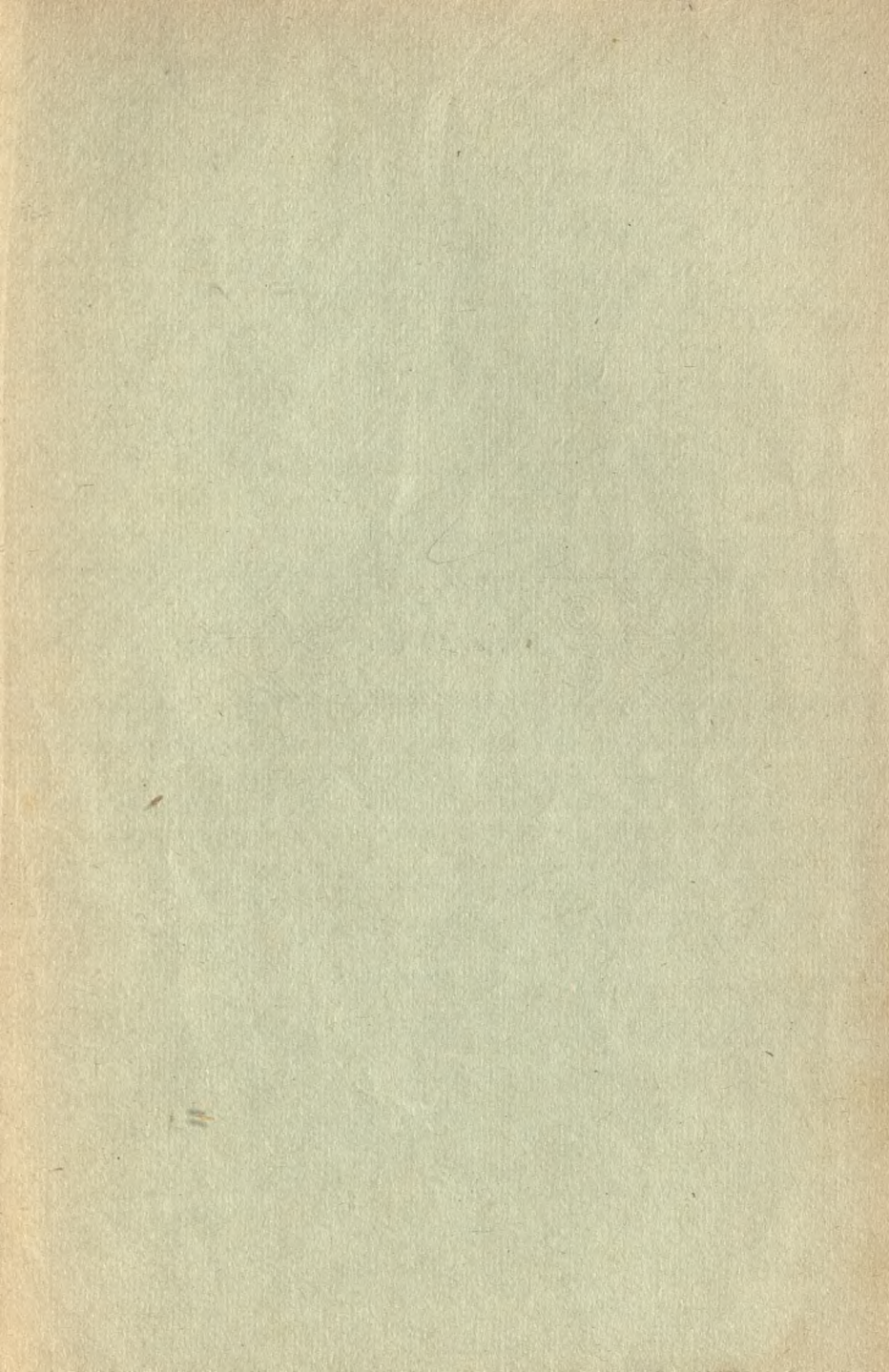
ANTICARIAT - REȘITA
Lei 7

77 13. 78

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
REȘITA
Str. 7 Noiembrie nr. 50

173/80

BII
120

Prețul 10 Lei

